

Інституційні та фінансові передумови сталого розвитку книжкового ринку України

*Прокопенко Наталія Семенівна¹, Тимошенко Андрій Олександрович²,
Щербатих Денис Володимирович³, Ремига Юлія Сергіївна⁴*

Опубліковано	Секція	УДК
12.11.2025	Економіка	338.46:655

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.17584992>

Анотація Стаття присвячена комплексному дослідженню інституційних та фінансових передумов, що визначають можливості сталого розвитку книжкового ринку України в умовах глобальних викликів, цифровізації та воєнного стану. Виявлено критичні інституційні прогалини. Проаналізовано фінансові механізми підтримки книжкової галузі в Україні, включаючи державні програми, грантові механізми, податкові пільги, та виявлено їх недостатність порівняно з європейською практикою. Обґрунтовано необхідність формування комплексної інституційної системи, що включає удосконалення законодавчої бази, створення спеціалізованої державної інституції з розвитку книжкової справи, розробку довгострокової стратегії розвитку галузі, запровадження ефективних механізмів державно-приватного партнерства. Запропоновано модель фінансового забезпечення сталого розвитку книжкового ринку, що базується на диверсифікованих джерелах фінансування. Розроблено рекомендації щодо створення сприятливого інституційно-фінансового середовища для розвитку національного книжкового ринку.

Ключові слова: книжковий ринок, сталий розвиток, інституційна система, фінансування культури, державна політика, видавнича справа, культурні індустрії, книгорозповсюдження.

Institutional and Financial Prerequisites for the Sustainable Development of Ukraine's Book Market

Abstract. The article is devoted to a comprehensive study of the institutional and financial prerequisites that determine the possibilities for the sustainable development of Ukraine's book market under conditions of global challenges, digitalization, and martial law. The purpose of the study is to systematize and critically analyze the institutional architecture

¹ д.е.н., професор кафедри економіки, фінансів та обліку, ПВНЗ «Європейський університет»
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6753-8831>

² д.е.н., доцент кафедри економіки, фінансів та обліку, ПВНЗ «Європейський університет»
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6381-404X>

³ к.е.н., доцент кафедри економіки, фінансів та обліку, ПВНЗ «Європейський університет»
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0990-8376>

⁴ к.е.н., доцент кафедри менеджменту та логістики, ПВНЗ «Європейський університет»
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7162-5081>

of the book sector, assess the effectiveness of existing financial support mechanisms, and substantiate strategic directions for improving the institutional and financial framework of the sustainable development of the national book market. It has been established that the current state of the institutional system of the book market is characterized by fragmented regulation, the absence of a systematic state strategy for the industry's development, insufficient coordination between various institutions, and limited financial resources. Critical institutional gaps have been identified, including the lack of specialized legislation on publishing and bookselling, weak mechanisms for copyright protection, limited tools for financial support of cultural industries, and underdeveloped infrastructure of the book market. The financial mechanisms for supporting the book industry in Ukraine—such as state programs, grant mechanisms, and tax incentives—have been analyzed, and their insufficiency compared to European practices has been revealed. The necessity of forming a comprehensive institutional system is substantiated, which includes improving the legislative framework, establishing a specialized state institution for the development of the book industry, developing a long-term sectoral development strategy, and implementing effective public-private partnership mechanisms. A model of financial support for the sustainable development of the book market is proposed, based on diversified funding sources: state support for socially significant publications, tax incentives for investment in the book industry, crowdfunding and philanthropy mechanisms, international grant programs, and venture financing tools for innovative book projects. Recommendations have been developed to create a favorable institutional and financial environment for the development of the national book market, including mechanisms to support small and medium-sized publishing houses, independent bookstores, programs for promoting reading culture, and supporting literary creativity.

Keywords: book market, sustainable development, institutional system, cultural financing, public policy, publishing, cultural industries, bookselling.

Вступ

Постановка проблеми. Книжковий ринок України як важлива складова національного культурного простору та креативної економіки переживає період системних трансформацій, зумовлених як глобальними тенденціями цифровізації та зміни споживчої поведінки, так і специфічними викликами національного контексту, включаючи повномасштабну війну, економічну нестабільність та структурні проблеми галузі. Сталий розвиток книжкового ринку набуває стратегічного значення не лише з економічної, але й з культурно-цивілізаційної перспективи, оскільки він забезпечує збереження та розвиток національної мови, культурної ідентичності, освітнього та інтелектуального потенціалу нації.

Актуальність дослідження інституційних та фінансових передумов сталого розвитку книжкового ринку обумовлена декількома чинниками. По-перше, книжкова галузь в Україні стикається з системними інституційними проблемами: відсутністю комплексного спеціалізованого законодавства, слабкістю координації між державними органами, що відповідають за культурну політику, недостатністю інституційних механізмів підтримки галузі. Нестала інституційна система не забезпечує створення сприятливого середовища для розвитку підприємств книжкової сфери та не відповідає сучасним викликам цифровізації.

По-друге, фінансове забезпечення книжкового сектору в Україні є критично недостатнім. За оцінками експертів, державна підтримка книговидання становить менше 0,01% державного бюджету, тоді як у розвинених європейських країнах цей показник сягає 0,05-0,1% [1]. Обмеженість фінансових ресурсів призводить до деградації галузі, зниження якості та різноманітності видавничої продукції, закриття книгарень та втрати професійних кадрів.

По-третє, відсутність стратегічного бачення розвитку книжкової галузі на державному рівні призводить до ситуативного, реактивного реагування на проблеми замість проактивної політики формування сприятливих умов для сталого розвитку. Україна не має довгострокової стратегії розвитку книжкового ринку, що контрастує з практикою багатьох країн, які визнають стратегічне значення книжкової індустрії.

По-четверте, воєнний стан створив додаткові виклики для книжкового ринку: руйнування інфраструктури, порушення логістичних ланцюгів, зниження купівельної спроможності населення, міграція читацької аудиторії. Ці виклики вимагають екстраординарних інституційних та фінансових рішень для збереження галузі та створення передумов її післявоєнного відновлення.

Проблематика сталого розвитку книжкового ринку має міждисциплінарний характер, перетинаючи сфери інституційної економіки, культурної політики, фінансового менеджменту, теорії сталого розвитку та креативної економіки. Наукова значущість дослідження полягає у необхідності розробки теоретико-методологічних засад формування інституційно-фінансового забезпечення сталого розвитку культурних індустрій в умовах трансформаційної економіки, обґрунтування ролі держави у підтримці культурно значущих секторів, визначення оптимального балансу між ринковими механізмами та державним регулюванням у культурній сфері.

Практична значущість дослідження визначається потребою у науково обґрунтованих рекомендаціях для формування державної політики підтримки книжкової галузі, розробки ефективних інституційних механізмів та фінансових інструментів стимулювання розвитку національного книжкового ринку. Результати дослідження можуть бути використані при розробці законодавчих актів, стратегічних документів, програм підтримки культурних індустрій, а також у практиці управління підприємствами книжкової сфери.

Сталий розвиток книжкового ринку є важливим завданням національної культурної політики, що вимагає комплексного підходу до формування інституційних та фінансових передумов, здатних забезпечити довгострокове збалансоване функціонування галузі з урахуванням економічної ефективності, культурної цінності та соціальної значущості книжкової справи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика інституційного та фінансового забезпечення розвитку книжкового ринку привертає увагу дослідників з різних галузей – економіки, культурології, соціології, державного управління. Міждисциплінарний характер проблеми зумовлює різноманітність підходів до її вивчення.

Теоретичні основи інституційної економіки культури закладені в роботах Д. Тросбі [2], Б. Фрея [3], які обґрунтували специфіку культурних благ та необхідність державної підтримки культурного сектору. Дослідники підкреслюють, що культурні індустрії генерують позитивні екстерналії, які не повністю враховуються ринковими механізмами, що обґрунтовує необхідність інституційного втручання.

Концепція сталого розвитку культурних індустрій розроблена в працях ЮНЕСКО, які визначають культуру як четвертий стовп сталого розвитку поряд з економічним, соціальним та екологічним вимірами [4]. Ці роботи підкреслюють необхідність інтеграції культурної політики у загальні стратегії сталого розвитку.

Дослідження інституційних аспектів книжкового ринку в Україні представлені в роботах вітчизняних науковців. Садовська А. [5], та Пуртов В. [6] аналізують законодавче регулювання книжкової галузі, виявляючи значні прогалини та суперечності у нормативно-правовій базі. Автори констатують відсутність системного підходу до регулювання галузі та недостатню координацію між різними державними органами.

Голубовський Р. у своїх дослідженнях фокусується на питаннях державної політики підтримки книговидавництва, аналізуючи еволюцію підходів до державного

регулювання книжкової сфери в Україні [7]. Дослідник виявляє циклічність державної уваги до галузі та відсутність послідовної довгострокової стратегії.

Фінансові аспекти функціонування книжкового ринку досліджували Афонін О. [8] та Шпак В. [9], які аналізують економічну модель книговидання та книгорозповсюдження. Автори підкреслюють структурні фінансові проблеми галузі, включаючи недостатність власного капіталу підприємств, обмеженість доступу до кредитування, низьку рентабельність.

Міжнародний досвід інституційної підтримки книжкового ринку вивчали Татарінова Л. [10] та Онищук Л. [11], які порівнюють моделі державної політики у сфері книговидання різних країн. Дослідники виділяють кілька моделей: англосаксонську (мінімальне втручання держави), континентально-європейську (активна державна підтримка), змішану (комбінація ринкових та регуляторних механізмів).

Зарубіжні дослідження інституційних механізмів підтримки культурних індустрій представлені в роботах Hesmondhalgh D., який аналізує політику підтримки креативних індустрій у різних країнах [12]. Автор підкреслює важливість балансу між підтримкою комерційного успіху та забезпеченням культурного різноманіття.

Фінансові моделі підтримки видавничої галузі досліджували Thompson J. [13] та Striphas T. [14], які аналізують еволюцію бізнес-моделей у книжковій індустрії та роль державних інвестицій. Дослідники виявляють тренд до зростання ролі альтернативних джерел фінансування, включаючи краудфандинг, філантропію, міжнародні гранти.

Питання інституційного дизайну культурної політики вивчали Compendium of Cultural Policies and Trends, що здійснює порівняльний аналіз культурних політик європейських країн [15]. База даних надає цінну інформацію про інституційні структури, механізми фінансування та управління культурним сектором у різних країнах.

Сталий розвиток книжкового ринку в контексті Цілей сталого розвитку ООН досліджували Richard J. [16], Varuch M. [17], які аналізують роль книжкової індустрії у досягненні освітніх та культурних цілей. Автори підкреслюють потенціал книжкового сектору у сприянні якісній освіті, гендерній рівності, інноваціям.

Вплив цифровізації на інституційне регулювання книжкового ринку вивчали Von Rimscha M., Putzig S., які аналізують виклики регулювання цифрового книжкового ринку [18]. Дослідники виявляють необхідність адаптації традиційних інституційних механізмів до реалій цифрової ери.

Інституційні механізми захисту інтелектуальної власності у видавничій справі досліджували Geiger C., Seuba X., які аналізують баланс між захистом авторських прав та доступом до культурних благ [19]. Автори обґрунтовують необхідність модернізації системи авторського права для цифрової ери.

Не зважаючи на значну кількість досліджень, залишаються невирішеними низка важливих питань. Недостатньо дослідженими є механізми формування комплексної інституційної системи регулювання книжкового ринку в умовах трансформаційної економіки, моделі ефективної координації між різними інституціями культурної сфери, інструменти державно-приватного партнерства у книжковій галузі. Потребують подальшого вивчення питання оптимального співвідношення прямих та непрямих механізмів фінансової підтримки, критерії розподілу державних ресурсів між різними напрямками підтримки книжкової справи, механізми оцінки ефективності інституційних інтервенцій. Особливо актуальною є розробка інституційної та фінансової стратегії розвитку книжкового ринку в умовах та після завершення воєнного стану.

Метою статті є комплексне дослідження інституційних та фінансових передумов сталого розвитку книжкового ринку України та розробка науково обґрунтованих рекомендацій щодо формування ефективної системи інституційного регулювання та фінансового забезпечення національної книжкової галузі.

Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити наступні завдання: проаналізувати поточний стан інституційної системи регулювання книжкового ринку України, виявити основні інституційні прогалини та дисфункції; оцінити ефективність існуючих фінансових механізмів підтримки книжкової галузі та визначити обсяги фінансування, необхідні для сталого розвитку сектору; дослідити міжнародний досвід інституційного та фінансового забезпечення розвитку книжкового ринку та визначити можливості його адаптації до українського контексту; обґрунтувати концептуальну модель інституційної системи регулювання книжкового ринку, що забезпечує баланс між ринковими механізмами та державним регулюванням; розробити систему фінансових інструментів підтримки сталого розвитку книжкового ринку на основі диверсифікованих джерел фінансування; сформулювати стратегічні рекомендації щодо удосконалення інституційно-фінансового забезпечення розвитку національного книжкового ринку в умовах воєнного та післявоєнного періоду.

Результати

Інституційна система регулювання книжкового ринку України характеризується фрагментарністю, недостатньою координацією між різними інституціями та відсутністю комплексного підходу до розвитку галузі. Поточна архітектура інституційного регулювання включає кілька рівнів та суб'єктів:

1. Законодавча база. Книжкова галузь в Україні не має спеціалізованого комплексного законодавства. Регулювання здійснюється через сукупність нормативно-правових актів загального характеру: Закон України «Про культуру», Закон України «Про авторське право і суміжні права», Закон України «Про державну підтримку книговидавничої справи в Україні». Однак ці закони не створюють цілісної системи регулювання і містять численні прогалини. Зокрема, відсутнє чітке визначення книги як товару особливого роду, не врегульовані питання фіксації ціни на книги, недостатньо прописані механізми державної підтримки.

2. Органи державного управління. Відповідальність за книжкову галузь розпорощена між кількома державними органами: Міністерство культури та інформаційної політики (загальна культурна політика), Український інститут книги (підтримка перекладів та промоція української книги), Державний комітет телебачення і радіомовлення (у минулому відповідав за видавничу справу), регіональні управління культури. Така фрагментація призводить до дублювання функцій, недостатньої координації та неефективного використання ресурсів.

3. Галузеві інституції. Книжковий ринок має розвинену систему саморегулювних організацій: Українська асоціація видавців та книгорозповсюджувачів, Форум видавців, професійні спілки працівників видавництва та поліграфії. Однак ці організації мають обмежені можливості впливу на державну політику та недостатні ресурси для ефективної підтримки членів.

4. Інфраструктурні інституції. До інфраструктури книжкового ринку належать: Українська книжкова палата (статистика та бібліографія), публічні бібліотеки (забезпечення доступу до книг), книжкові виставки та ярмарки (промоція та продаж), освітні заклади підготовки фахівців видавничої справи. Ці інституції потребують модернізації та додаткового фінансування для ефективного виконання своїх функцій.

Відсутність узгодженості та стратегічного бачення призводить до появи низки структурних проблем у сфері регулювання. Серед основних інституційних прогалин можна виокремити: відсутність спеціалізованої державної агенції з розвитку книжкової справи (на зразок Національного центру книги у Франції чи Асоціації книжкової індустрії у Великобританії), яка б координувала всі аспекти державної політики у галузі; недостатність механізмів контролю за дотриманням авторських прав, що призводить до поширення піратства та зниження доходів легальних учасників ринку; відсутність

єдиної бази даних про книжковий ринок, що ускладнює аналіз та прогнозування розвитку галузі; слабкість механізмів залучення стейкхолдерів до процесу формування культурної політики, що знижує релевантність державних рішень для потреб галузі.

Виявлені інституційні прогалини створюють передумови для дисбалансів у системі фінансового забезпечення галузі та знижують результативність наявних інструментів підтримки. Фінансове забезпечення книжкового ринку України, відповідно, здійснюється через кілька каналів, що істотно різняться за масштабами та ефективністю:

- пряме державне фінансування. Основним інструментом прямої підтримки є програма Українського інституту книги з підтримки перекладів української літератури іноземними мовами та іноземної літератури українською мовою. У 2023 році бюджет програми становив близько 30 млн грн, що дозволило підтримати близько 150 проєктів [20]. Однак цього обсягу критично недостатньо для потреб галузі. Для порівняння, французький Національний центр книги оперує бюджетом понад 30 млн євро щорічно;

- бібліотечні закупівлі. Державні та публічні бібліотеки традиційно були важливим джерелом гарантованого попиту на книжкову продукцію. Однак фінансування бібліотек в Україні є недостатнім: середній обсяг закупівель нових книг на одну бібліотеку становить менше 50 тис. грн на рік, що дозволяє придбати лише кілька десятків примірників. Це контрастує з європейською практикою, де бібліотечні закупівлі становлять значну частку доходів видавництва;

- освітні закупівлі. Державні закупівлі підручників для шкіл та вищих навчальних закладів становлять важливий сегмент ринку. У 2023 році на закупівлю підручників виділено близько 1 млрд грн [21]. Однак процес закупівель часто критикується за непрозорість, корупційні ризики та переважаючий ціновий критерій над якістю;

- податкові пільги. Книжкова галузь в Україні користується обмеженими податковими пільгами. Зокрема, видавнича діяльність звільнена від ПДВ згідно з Податковим кодексом. Однак ця пільга поширюється лише на видавництва, тоді як книгарні сплачують повну ставку ПДВ, що створює нерівні умови у ланцюзі вартості. Крім того, відсутні пільги з податку на прибуток для інвестицій у книжкову галузь;

- грантові програми. Окрім державних програм, українські видавництва можуть претендувати на міжнародні гранти: програми ЄС «Креативна Європа», гранти Goethe-Institut, British Council, інших культурних інституцій [22]. Однак доступ до цих програм обмежений через мовні бар'єри, складність процедур та високу конкуренцію;

- краудфандинг та альтернативне фінансування. У останні роки в Україні розвивається практика краудфандингового фінансування книжкових проєктів через платформи типу Спільнокошт, Na-Starte. За оцінками, щорічно через краудфандинг залучається 10-15 млн грн на видавничі проєкти [23]. Це свідчить про потенціал громадської підтримки книжкової справи, який однак залишається недостатньо реалізованим.

Разом із тим, різниця у масштабах і результативності каналів фінансування свідчить про наявність структурних недоліків у фінансовій системі підтримки галузі. Основні фінансові прогалини можна окреслити таким чином: відсутність цільових програм підтримки незалежних книгарень, які є критично важливими для розвитку читацької культури, але перебувають під загрозою закриття через низьку рентабельність; недостатність підтримки дебютних авторів та малих видавництв, що знижує різноманітність літературного ландшафту; відсутність венчурних фондів або інших інструментів ризикового фінансування інноваційних книжкових проєктів; обмеженість програм міжнародної промоції української книги, що стримує експортний потенціал галузі.

Міжнародна практика засвідчує, що успішний розвиток книжкового ринку базується на збалансованій взаємодії державних, приватних та суспільних ініціатив, а

також на довгострокових стратегіях, спрямованих на підтримку культури читання, збереження національної ідентичності та економічну стійкість галузі. У цьому контексті особливо показовими є моделі, що діють у Франції, Німеччині, Великій Британії та Польщі.

Франція традиційно вважається прикладом країни з найрозвиненішою системою державного регулювання книжкової галузі. Ключову роль у цьому процесі відіграє Національний центр книги (Centre National du Livre, CNL) — державна установа при Міністерстві культури, яка фінансує понад 50 програм підтримки авторів, перекладачів, книгарень, видавництв і дослідників [24].

Щорічний бюджет CNL перевищує 30 млн євро, що забезпечує стабільне функціонування видавничої інфраструктури. Французька модель базується на принципах «культурного винятку» — книга розглядається не лише як товар, а як суспільне благо, що потребує захисту від ринкових спотворень.

Важливою складовою є закон про фіксовану ціну книги (Loi Lang, 1981), який забороняє продавати нові книги зі знижкою понад 5%. Це забезпечує рівні умови для малих і великих книгарень, сприяє культурному розмаїттю та сталому розвитку видавничого сектору.

У Німеччині діє федеральна програма «Neustart Kultur», започаткована у 2020 році для відновлення культурного сектору після пандемії COVID-19. Програма передбачає понад 2 млрд євро фінансування для культурних індустрій, з яких значна частина спрямована на книжковий сектор — підтримку книгарень, авторів і видавців

Важливим елементом німецької моделі є активна участь професійних асоціацій, таких як Німецька асоціація видавців і книготорговців (Börsenverein des Deutschen Buchhandels). Вона забезпечує координацію між державою та бізнесом, бере участь у розробленні політики галузі та проводить престижну Франкфуртську книжкову ярмарку, що є важливою платформою для міжнародного культурного обміну.

Додатковим стимулом для розвитку ринку є знижена ставка ПДВ 7% на книжкову продукцію, що підтримує купівельну спроможність населення та рентабельність видавництв.

Британська модель розвитку книжкової галузі базується на принципі «arm's length policy» — незалежності культурних інституцій від прямого урядового контролю. Головним координатором у сфері підтримки літератури є Arts Council England (ACE), який фінансує незалежні видавництва, літературні фестивалі, програми перекладів і цифрові проекти.

Протягом 2022–2024 років ACE інвестував понад 95 млн фунтів стерлінгів у літературні ініціативи [26]. Поряд із державними грантами у Великій Британії активно розвиваються механізми соціального фінансування — благодійні фонди, приватні меценатські ініціативи, корпоративна відповідальність великих книговидавців (наприклад, Penguin Random House).

Британський підхід акцентує на інноваціях та інклюзивності — підтримуються програми для молодих авторів, представників меншин, людей з інвалідністю. Це забезпечує соціальну стійкість галузі та підвищує культурне різноманіття.

Польща демонструє приклад послідовної державної політики розвитку читання, що поєднує інституційну підтримку, інфраструктурні інвестиції та культурні програми.

Головну роль відіграє Національний центр культури (Narodowe Centrum Kultury, NCK), який реалізує програму «Культура+», спрямовану на розвиток бібліотек, книгарень і читання. Програма «Промоція читання» передбачає щорічне фінансування близько 10 млн злотих, спрямоване на підтримку видавців, авторів і громадських ініціатив [25].

Окрім того, Польща активно співпрацює з Європейською комісією через участь у програмі Creative Europe, залучаючи грантові кошти для перекладів і розвитку літературного експорту.

Важливим аспектом є деконцентрація культурної інфраструктури: держава фінансує створення бібліотек і книгарень у малих містах, що сприяє доступності культурних благ і підвищенню соціальної згуртованості.

Розроблення ефективної інституційної моделі регулювання книжкового ринку України потребує досягнення балансу між ринковими механізмами та державним регулюванням. З одного боку, видавнича діяльність є частиною ринкової економіки, де діють закони конкуренції, попиту та пропозиції; з іншого — книга виконує суспільно значущі функції, формуючи культурний капітал, освітній рівень і національну ідентичність. Тому ринкові механізми мають бути доповнені системою інституційних і фінансових регуляторів, які б забезпечували сталий розвиток галузі, мінімізуючи вплив ринкових дисбалансів.

Концептуальна модель інституційної системи регулювання книжкового ринку передбачає формування трирівневої структури (табл. 1).

Таблиця 1 - Концептуальна модель інституційно-фінансового забезпечення сталого розвитку книжкового ринку України

№ з/п	Рівень / Інструмент	Зміст і ключові елементи	Очікуваний результат
1	Стратегічний рівень	Формування державної культурної політики та стратегічного бачення розвитку книжкової галузі. Створення Національної ради з розвитку книжкової справи при Кабінеті Міністрів України, що координує взаємодію між Міністерством культури, освіти, фінансів і місцевими органами влади.	Єдина стратегія розвитку книжкового сектору; посилення міжінституційної координації; інтеграція культурної політики у державне управління.
2	Інституційний рівень	Створення спеціалізованої державної інституції з розвитку книжкової справи (аналогічної Національному центру книги у Франції). Функції: адміністрування програм підтримки, моніторинг ринку, підтримка книгарень, міжнародна промоція української книги.	Підвищення ефективності управління галуззю; розширення доступу до фінансування; розвиток міжнародного співробітництва.
3	Операційний рівень	Взаємодія держави, бізнесу та громадських організацій через механізми державно-приватного партнерства. Учасники: видавці, книгорозповсюджувачі, бібліотеки, авторські об'єднання, громадські ініціативи.	Зміцнення партнерств; підвищення інвестиційної активності; залучення громадянського суспільства до розвитку культури книги.
4	Державне фінансування	Цільові програми підтримки перекладів, соціально значущих видань, модернізації бібліотек,	Стабільна фінансова база галузі; підтримка малих видавництв;

		гранти для молодих авторів. Створення Фонду розвитку книжкової справи з коштів держбюджету, місцевих програм і донорів.	розвиток бібліотечної інфраструктури.
5	Податкове стимулювання	Пільги з податку на прибуток для інвесторів у книговидавання, зниження ставки ПДВ для книгарень, податкові кредити для меценатів.	Підвищення привабливості книжкової галузі для бізнесу; зростання приватних інвестицій.
6	Державно-приватне партнерство	Спільне фінансування видавничих і освітніх проєктів, конкурсні гранти, цифрові платформи дистрибуції.	Розширення доступу до фінансування; інноваційний розвиток видавничої сфери.
7	Міжнародне фінансування	Залучення грантів програм Creative Europe, UNESCO Culture Fund, British Council Literature, Goethe-Institut, USAID.	Інтеграція у європейський культурний простір; промоція української книги за кордоном.
8	Краудфандинг і філантропія	Розвиток платформ колективного фінансування книжкових проєктів; формування культури меценатства у культурній сфері.	Підвищення суспільної участі у фінансуванні культури; підтримка незалежних ініціатив.

Джерело: створено на основі аналізу [27; 28]

У перспективі доцільно розробити венчурні механізми фінансування інноваційних книжкових проєктів — наприклад, цифрових платформ для інтерактивних видань, освітніх застосунків, бібліотечних технологій тощо. Це дозволить залучати інвестиції не лише у друковану, а й у цифрову сферу книговидавання, сприяючи інноваційності галузі.

Висновки

Враховуючи результати аналізу, обґрунтовано такі стратегічні напрями удосконалення інституційно-фінансового забезпечення розвитку національного книжкового ринку в умовах воєнного та післявоєнного періоду: розробка та ухвалення Державної стратегії розвитку книжкової галузі України до 2035 року, що визначить цілі, індикатори ефективності та джерела фінансування; створення єдиного інституційного центру координації культурної політики у сфері книги, що об'єднає управлінські, аналітичні й моніторингові функції; запровадження програм післявоєнного відновлення книжкової інфраструктури, зокрема підтримки книгарень у деокупованих і постраждалих регіонах; формування системи грантового фінансування української літератури для зовнішніх ринків — переклади, участь у міжнародних виставках, промоційні кампанії; підтримка цифровізації галузі — створення електронних бібліотек, розвиток онлайн-продажів і цифрових видавничих платформ; розвиток людського капіталу — підтримка професійної освіти для видавців, редакторів, маркетологів книжкової галузі, створення програм стажування та підвищення кваліфікації.

Реалізація цих напрямів дозволить побудувати сталий і конкурентоспроможний книжковий ринок, який поєднує економічну ефективність, культурну місію та соціальну відповідальність, що є запорукою культурної безпеки й інтеграції України у європейський простір.

Список використаних джерел

1. За рік кількість виданих в Україні книжок зменшилася вдвічі — Книжкова палата. URL: <https://chytomo.com/za-rik-kilkist-vydanykh-v-ukraini-knyzhok-zmenshylasia-vdvichi-knyzhkova-palata/>
2. Throsby, D. (2001). *Economics and Culture*. Cambridge: Cambridge University Press. 208 p.
3. Frey, B. S. (2000). *Arts and Economics: Analysis and Cultural Policy*. 2nd ed. Berlin: Springer Verlag, Berlin-Heidelberg-New York. 240 p.
4. UNESCO. (2023). *Culture and Sustainable Development Report 2023: Culture as the Fourth Pillar*. Paris: UNESCO Publishing. URL: <https://www.unesco.org/en/sustainable-development/culture>
5. Садовська А. Державне регулювання розвитку книговидання як складова формування єдиного гуманітарного простору України. *Збірник наукових праць*. 2013. Вип. 37 «Ефективність державного управління». С. 225–234.
6. Пуртов В., Парфьонова А. Проблеми розвитку видавничого ринку України. SCIENTIFIC COLLECTION «INTERCONF». 2021. № 49. С. 35-39. DOI: [10.51582/interconf.7-8.04.2021.003](https://doi.org/10.51582/interconf.7-8.04.2021.003)
7. Голубовський Р. Тенденції розвитку книжкового ринку України в умовах війни. *Економіка та суспільство*, 2024. (61). DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-61-109>
8. Афонін О. Влада і книга : український варіант. *Вісн. Кн. Палати*, 2004. № 5. С. 4–7; № 6. С. 3–5; № 7. С. 3–8.
9. Шпак В. І. Видавничий бізнес: книга редактора : навч. посіб. К. : ДП «Екс- прес-об'ява». 2022. 2-ге вид. доп. і перероб. 292 с.
10. Татарінова Л. Моделі державної підтримки сфери книговидавництва у країнах Європи. *Вісник Книжкової палати*. 2023. № 8. DOI: [https://doi.org/10.36273/2076-9555.2023.8\(325\).11-18](https://doi.org/10.36273/2076-9555.2023.8(325).11-18)
11. Онищук М. І., Татарінова Л. В. Індустрія книги у світі: особливості та тенденції розвитку : монографія. Київ : Ліра-К, 2021. 262 с.
12. Hesmondhalgh D. (2013). *The Cultural Industries*. 3th ed. London: SAGE Publications.
13. Thompson John B. *Books in the Digital Age*. Cambridge: Polity Press, 2005. DOI: <https://doi.org/10.1177/0267323106066687>
14. Striphas T. (2023). Algorithmic culture. *European Journal of Cultural Studies*. Vol. 18(4-5) P. 395 –41. DOI: [10.1177/1367549415577392](https://doi.org/10.1177/1367549415577392)
15. Compendium of Cultural Policies and Trends. (2024). *Cultural Policy Country Profiles: Europe*. Brussels: Compendium Secretariat. URL: <https://www.culturalpolicies.net>
16. Richard J. *The Book Sector and the State, Relationships in Change*. Report for the Council for Cultural Co-operation of the Council of Europe (Revised and updated). Strasbourg : Council of Europe, 2001. 230 p.
17. Baruch M. O. *The Book Sector and the State, Relationships in Change*. Report for the Council for Cultural Co-operation of the Council of Europe. (1989—1999). Strasbourg : Council of Europe, 1999. 286 p.
18. Von Rimscha, M. B., Putzig, S. (2013). From Book Culture to Amazon Consumerism: Does the Digitization of the Book Industry Lead to Commercialization?. *Publishing Research Quarterly*, 29(4), 318–335, <https://doi.org/10.1007/s12109-013-9327-2>
19. C. Geiger (ed.), *Intellectual Property and Access to Science and Culture: Convergence or Conflict?* Global Perspectives for the Intellectual Property System, CEIPI-ICTSD, Issue Number 3, 2016. 97 p.
20. Про схвалення Стратегії розвитку читання на період до 2032 року «Читання як життєва стратегія» та затвердження операційного плану її реалізації на 2023-2025 роки

: Розпорядж. Каб. Міністрів України від 03.03.2023 р. № 190-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/190-2023-p#Text>

21. Михайлова Н. Актуальні проблеми ринку книжкової продукції в Україні в контексті завдань гуманітарної політики. *Національний інститут стратегічних досліджень*. URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/gumanitarniyrozvitok/aktualni-problemi-rinku-knizhkovoi-produkcii-v-ukraini-v>.

22. Книжкова палата України. URL: www.ukrbook.net

23. Є-експансія. За 2023 рік «Книгарня Є» відкрила 22 нових магазини та збільшила виторг майже вдвічі до 823 млн грн. План на 2024 – ще 43 книгарні. Яка стратегія у лідера книжкового ритейлу? Інтерв'ю. URL: <https://forbes.ua/lifestyle/e-ekspansiya-za-2023-rik-knigarnya-e-vidkrila-22-novikh-magazini-ta-zbilshila-vitorg-mayzhe-vdvichi-do-823-mln-grn-plan-na-2024-shche-43-knigarni-yaka-strategiya-u-lidera-knizhkovogo-riteylu-intervyu-23032024-19592>

24. Spherical Insights. «France Book Market Size & Outlook, 2024-2030». URL: <https://www.grandviewresearch.com/horizon/outlook/books-market/france> [Grand View Research](#)

25. Chytomo. «Poland ranked sixth among EU countries in the number of new titles published». Nov 19 2024. URL: <https://chytomo.com/en/poland-ranked-sixth-among-eu-countries-in-the-number-of-new-titles-published/> [Читомо](#)

26. International Publishers Association. «International Publishing Data 2023». URL: <https://internationalpublishers.org/international-publishing-data-2023/>

27. Бутенко О. П. Аналіз стану та тенденцій розвитку книжкового ринку України *Ефективна економіка*. 2024. № 1. DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2024.1.19>

28. Ukrainian Book Institute, Livres Canada Books. The Ukrainian Book Market: Prospects and Opportunities. Ottawa, 2021. URL: <https://ubi.org.ua/uk/activity/doslidzhennya/doslidzhennya-2021>